

Bezoekadres
Zuid-Hollandplein 1
2596 AW Den Haag
Postadres
Postbus 14060
2501 GB Den Haag
T (070) 21 899 02
E vergunningen@odh.nl
I www.odh.nl

Windpark Landtong Rozenburg B.V.
T.a.v. de heer S. Bakker
Postbus 19020
3001 BA ROTTERDAM

Datum	Uw Brief	Ons Kenmerk	Afdeling	Contactpersoon
12 JUN 2019	-	ODH-2019-00070862	Toetsing & Vergunningverlening Milieu	M. Hartman
Bijlage(n)	Uw Kenmerk	Zaaknummer	Team	Telefoonnummer
1	721	00533619	T&V Groen	06 156 64 135
Betreft				E-mail
Beschikking Wet natuurbescherming, Noordzeeweg 6 te Rozenburg				Martijn.Hartman@odh.nl

Geachte heer Bakker,

Hierbij zenden wij u een beschikking in het kader van de Wet natuurbescherming.

De beschikking wordt bekend gemaakt op www.overheid.nl.

De beschikking en de relevante documenten liggen ter inzage bij de gemeente Rotterdam: Cluster Stadsontwikkeling (na telefonische afspraak 010-489 6360).

Een belanghebbende kan binnen zes weken vanaf de dag na die waarop de beschikking ter inzage is gelegd een beroepschrift indienen bij de Rechtbank van Den Haag, sector Bestuursrecht, Postbus 20302, 2500 EH Den Haag onder vermelding van het zaaknummer **00533619**. Geen beroep kan worden ingesteld door een belanghebbende aan wie redelijkerwijs kan worden verweten geen zienswijze over de ontwerpbeschikking naar voren te hebben gebracht. Bij een spoedeisend belang kunt u een verzoek om een voorlopige voorziening indienen bij de Voorzieningenrechter van de Rechtbank Den Haag, sector Bestuursrecht, Postbus 20302, 2500 EH Den Haag. Voor de behandeling van zowel het beroep- als het verzoekschrift is griffierecht verschuldigd.

Het is ook mogelijk om een beroep of verzoek om voorlopige voorziening digitaal in te dienen via het Digitaal loket (<https://loket.rechtspraak.nl>).

Afdeling Toetsing & Vergunningverlening Milieu
van de Omgevingsdienst Haaglanden

Bijlage(n):
Beschikking met kenmerknummer ODH-2019-00048438

Afschrift aan:
Bosch & Van Rijn B.V., t.a.v. de heer M. Disco, per e-mail.

Zaaknummer : 00533619
Ons Kenmerk : ODH-2019-00048438
Datum : 12 JUN 2019

Beschikking

Wet natuurbescherming - Soortenbescherming

Onderwerp

Op 26 oktober 2018 hebben wij een aanvraag om ontheffing als bedoeld in artikel 3.3 eerste lid en artikel 3.8 eerste lid van de Wet natuurbescherming (verder: Wnb) ontvangen. De aanvraag betreft het vervangen, opschalen en uitbreiden van een bestaand windpark, - *Windpark landtong Rozenburg*- en het niet kunnen uitsluiten van aanvaringsslachtoffers onder vleermuizen en vogels in de exploitatiefase van het windpark. De locatie is gelegen ter hoogte van de Noordzeeweg 6 te Rozenburg in de gemeente Rotterdam.

Ontheffing wordt gevraagd van het overtreden van de verbodsbepalingen zoals genoemd in artikel 3.1 eerste lid, van de Wnb voor wat betreft het opzettelijk doden of verwonden van 111 trekkende en/of lokaal voorkomende vogelsoorten als bedoeld in artikel 1 van de Vogelrichtlijn (aanvaringsslachtoffers). Zie onderstaand:

aalscholver	<i>Phalacrocorax carbo</i>	kuifeend	<i>Aythya fuligula</i>
bergeend	<i>Tadorna tadorna</i>	lepelaar	<i>Platalea leucorodia</i>
blauwborst	<i>Luscinia svecica cyanecula</i>	meerkoet	<i>Fulica atra</i>
blauwe kiekendief	<i>Circus cyaneus</i>	merel	<i>Turdus merula</i>
blauwe reiger	<i>Ardea cinerea</i>	nachtegaal	<i>Luscinia megarhynchos</i>
bontbekplevier	<i>Charadrius hiaticula</i>	Noordse kwikstaart	<i>Motacilla flava thunbergi</i>
bonte strandloper	<i>Calidris alpina</i>	oeverloper	<i>Actitis hypoleucos</i>
bonte vliegenvanger	<i>Ficedula hypoleuca</i>	oeverpieper	<i>Anthus petrosus</i>
boomleeuwerik	<i>Lullula arborea</i>	oeverzwaluw	<i>Riparia riparia</i>
boompieper	<i>Anthus trivialis</i>	paapje	<i>Saxicola rubetra</i>
bosruiter	<i>Tringa glareola</i>	pijlstaart	<i>Anas acuta</i>
brandgans	<i>Branta leucopsis</i>	pimpelmees	<i>Parus caeruleus</i>
brilduiker	<i>Bucephala clangula</i>	putter	<i>Carduelis carduelis</i>
bruine kiekendief	<i>Circus aeruginosus</i>	regenwulp	<i>Numenius phaeopus</i>
buizerd	<i>Buteo buteo</i>	rietgors	<i>Emberiza schoeniclus</i>
fitis	<i>Phylloscopus trochilus</i>	rietzanger	<i>Acrocephalus schoenobaenus</i>
gaai	<i>Garrulus glandarius</i>	ringmus	<i>Passer montanus</i>
gekraagde roodstaart	<i>Phoenicurus phoenicurus</i>	roodborst	<i>Erithacus rubecula</i>
gele kwikstaart	<i>Motacilla flava</i>	roodborsttapuit	<i>Saxicola torquata</i>
gierzwaluw	<i>Apus apus</i>	scholekster	<i>Haematopus ostralegus</i>
goudhaan	<i>Regulus regulus</i>	sijs	<i>Carduelis spinus</i>
goudplevier	<i>Pluvialis apricaria</i>	slobeend	<i>Anas clypeata</i>
grasmus	<i>Sylvia communis</i>	smient	<i>Anas penelope</i>
graspieper	<i>Anthus pratensis</i>	sneeuwgorst	<i>Plectrophenax nivalis</i>

omgevingsdienst
HAAGLANDEN

grauwe gans	<i>Anser anser</i>	sperwer	<i>Accipiter nisus</i>
grauwe vliegenvanger	<i>Muscicapa striata</i>	spotvogel	<i>Hippolais icterina</i>
groenling	<i>Carduelis chloris</i>	spreeuw	<i>Sturnus vulgaris</i>
groenpootruiter	<i>Tringa nebularia</i>	sprinkhaanzanger	<i>Locustella naevia</i>
grote gele kwikstaart	<i>Motacilla cinerea</i>	stormmeeuw	<i>Larus canus</i>
grote lijster	<i>Turdus viscivorus</i>	tafeleend	<i>Aythya ferina</i>
grote mantelmeeuw	<i>Larus marinus</i>	tapuit	<i>Oenanthe oenanthe</i>
grote zaagbek	<i>Mergus merganser</i>	tjiftjaf	<i>Phylloscopus collybita</i>
grote zilverreiger	<i>Egretta alba</i>	torenavk	<i>Falco tinnunculus</i>
heggenmus	<i>Prunella modularis</i>	tuinfluiter	<i>Sylvia borin</i>
holenduif	<i>Columba oenas</i>	tureluur	<i>Tringa totanus</i>
houtduif	<i>Columba palumbus</i>	Turkse tortel	<i>Streptopelia decaocto</i>
houtsnip	<i>Scolopax rusticola</i>	veldleeuwerik	<i>Alauda arvensis</i>
huiszwaluw	<i>Delichon urbica</i>	vink	<i>Fringilla coelebs</i>
kauw	<i>Corvus monedula</i>	visdief	<i>Sterna hirundo</i>
keep	<i>Fringilla montifringilla</i>	vuurgoudhaan	<i>Regulus ignicapilla</i>
kemphaan	<i>Philomachus pugnax</i>	waterhoen	<i>Gallinula chloropus</i>
kievit	<i>Vanellus vanellus</i>	waterral	<i>Rallus aquaticus</i>
kleine karekiet	<i>Acrocephalus scirpaceus</i>	watersnip	<i>Gallinago gallinago</i>
kleine mantelmeeuw	<i>Larus fuscus</i>	wilde eend	<i>Anas platyrhynchos</i>
kleine rietgans	<i>Anser brachyrhynchus</i>	winterkoning	<i>Troglodytes troglodytes</i>
kneu	<i>Carduelis cannabina</i>	wintertaling	<i>Anas crecca</i>
knobbelzwaan	<i>Cygnus olor</i>	witgat	<i>Tringa ochropus</i>
koekoek	<i>Cuculus canorus</i>	witte kwikstaart	<i>Motacilla alba</i>
kokmeeuw	<i>Larus ridibundus</i>	wulp	<i>Numenius arquata</i>
kolgans	<i>Anser albifrons</i>	zanglijster	<i>Turdus philomelos</i>
koolmees	<i>Parus major</i>	zilvermeeuw	<i>Larus argentatus</i>
koperwiek	<i>Turdus iliacus</i>	zwarte mees	<i>Parus ater</i>
krakeend	<i>Anas strepera</i>	zwarte roodstaart	<i>Phoenicurus ochrurus</i>
kramsvogel	<i>Turdus pilaris</i>	zwarte ruiter	<i>Tringa erythropus</i>
kruisbek	<i>Loxia curvirostra</i>	zwartkop	<i>Sylvia atricapilla</i>

Tevens is ontheffing aangevraagd van het overtreden van de verbodsbepalingen zoals genoemd in artikel 3.5 eerste lid van de Wnb voor wat betreft het opzettelijk doden of verwonden van onderstaande vleermuissoorten:

- Ruige dwergvleermuis (*Pipistrellus nathusii*);
- Rosse vleermuis (*Nyctalus noctula*);
- Gewone dwergvleermuis (*Pipistrellus pipistrellus*);
- Laatvlieger (*Eptesicus serotinus*)

De ontheffing wordt gevraagd voor de periode van 1 oktober 2020 tot en met 1 oktober 2050.

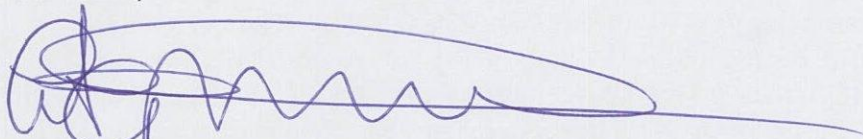
Besluit

Wij besluiten:

- I. de aangevraagde ontheffing te verlenen;
- II. de voorschriften 1 tot en met 8 te verbinden aan deze ontheffing;
- III. de aanvraag van 26 oktober 2018 en de aanvullende gegevens van 25 januari 2019 onderdeel te laten zijn van deze ontheffing;
- IV. dat deze ontheffing geldig is van 1 oktober 2020 tot en met 1 oktober 2050.

Ondertekening

Gedeputeerde Staten van Zuid-Holland
voor dezen,

ing. L. Hopman
Hoofd Toetsing & Vergunningverlening Milieu
van de Omgevingsdienst Haaglanden

Rechtsmiddelen

Voor de mogelijkheid rechtsmiddelen aan te wenden tegen deze beschikking wijzen wij op de desbetreffende tekst in het begeleidende schrijven.

VOORSCHRIFTEN

Algemene voorschriften

1. De ontheffinghouder dient de ingebruikname van de windturbines uiterlijk binnen één maand schriftelijk te melden aan de Unit Groen Bodem en Opsporing van de Omgevingsdienst Zuid-Holland Zuid, Postbus 550, 3300 AN te Dordrecht, telefoonnummer 078-7708585, e-mailadres meldingwnb@ozhz.nl onder vermelding van 'flora en fauna' en het bijbehorende zaaknummer 00533619.

Specifieke voorschriften

2. De windturbines dienen te voldoen aan de uitgangspunten welke bij de effectbeoordeling¹, ten aanzien van beschermde soorten zijn gebruikt: ashoogte 110-130m, rotordiameter 110-130m, tiphoogte 165-195m, 45-75m.
3. De windturbines dienen niet op andere locaties te worden geplaatst dan op de onderstaande locaties welke in de aanvraag zijn getoetst (x,y): WTB-1 (69180,7/442335,4), WTB-2 (6947,9 / 442088), WTB-3 (69773,3 / 441838,4), WTB-4 (70068,8/441594,3), WTB-5 (70364,5/441347,7), WTB-6 (71036,9/440780), WTB-7 (71351/440523,7), WTB-8 (71659,9/440266,8), WTB-9 (71961/440015,3)
4. Deze ontheffing kan uitsluitend gebruikt worden door (medewerkers van) de ontheffinghouder of haar rechtsopvolgers of in opdracht van de ontheffinghouder handelende (rechts-)personen. De ontheffinghouder of haar rechtsopvolgers blijven daarbij verantwoordelijk en aansprakelijk voor de juiste naleving van deze ontheffing.
5. Dit besluit is enkel van toepassing op de in dit besluit genoemde 111 vogelsoorten, 4 vleermuissoorten en de beschreven verboden handelingen.
6. Dit besluit geldt alleen voor de exploitatie van de windturbines conform de aanvraag. Indien de ontheffinghouder voornemens is activiteiten in afwijking van deze ontheffing te laten plaatsvinden, dan dient dit terstond schriftelijk te worden gemeld aan de Afdeling Toezicht en Handhaving, Team Groen van de Omgevingsdienst Zuid-Holland Zuid (zie voorschrift 1). Voor veranderingen die van enige betekenis kunnen zijn met betrekking tot de toepasselijke wetgeving zoals vervanging van een van de betreffende turbines gedurende de looptijd waarvoor deze ontheffing is verleend, dan wel aanpassing van de windturbines waarvoor deze ontheffing is verleend, dient opnieuw een aanvraag voor een ontheffing te worden ingediend.

Stilstandvoorziening

7. Ter reductie van het aantal aanvaringssslachtoffers onder vleermuizen, dient de draaisnelheid van de rotoren van de windturbines voor de gehele operationele periode van het windpark te worden beperkt als volgt:
  - A. Tussen **20 juli en 10 oktober** zullen de windturbines tussen zonsondergang en zonsopkomst tot een windsnelheid van 5 m/s (op ashoogte) niet sneller draaien dan 1 rpm.
  - B. In aanvulling op het gestelde onder A, geldt dezelfde restrictie in genoemde periode en tijd indien sprake is van windsnelheden tussen 5,0 en 6,0 m/s (gemeten op ashoogte) maar dan uitsluitend wanneer sprake is van wind uit Noordelijke tot Oostelijke richting (0 tot 90 graden)
8. In aanvulling van het gestelde in voorschrift 7, is het toegestaan om een andere maatregel toe te passen waarmee aantoonbaar betere of vergelijkbare resultaten kunnen worden behaald ten aanzien van het reduceren van mogelijke vleermuissslachtoffers. Hiervoor dient tijdig vóór het in gebruik nemen van deze maatregel aan Omgevingsdienst Zuid-Holland Zuid (zie vs. 1) EN aan Omgevingsdienst

¹ Natuurtoets en Eindnotitie.

omgevingsdienst
HAAGLANDEN

Haaglanden Team Groen, vergunningen@odh.nl o.v.v. het zaaknummer 00533619 een beschrijving en motivatie ter goedkeuring te worden overlegd.

AANWIJZINGEN VOOR GEBRUIK

- De ontheffing ziet uitsluitend op het gebruik van de nieuwe windturbines. Deze toestemming heeft geen betrekking op het- *tijdens en na de operationele periode van het nieuw opgewaardeerde windpark-* verwijderen c.q. slopen en nieuw plaatsen van een turbine / van turbines ter vervanging van de nu aangevraagde turbines.
- Voor alle soorten- beschermd én onbeschermd- geldt de zorgplicht ex artikel 1:11 van de Wnb. Op grond hiervan dient zoveel als redelijkerwijs mogelijk is schade aan deze soorten te worden voorkomen.

OVERWEGINGEN

Aanleiding

Op 26 oktober 2018 hebben wij een aanvraag om ontheffing als bedoeld in artikel 3.3 eerste lid en artikel 3.8 eerste lid van de Wet natuurbescherming (verder: Wnb) ontvangen. De aanvraag betreft het vervangen, opschalen en uitbreiden van een bestaand windpark, -Windpark landtong Rozenburg- en het niet kunnen uitsluiten van aanvaringssslachtoffers onder vleermuizen en vogels in de exploitatiefase van het windpark. De locatie is gelegen ter hoogte van de Noordzeeweg 6 te Rozenburg in de gemeente Rotterdam.

Ontheffing wordt gevraagd van het overtreden van de verbodsbepalingen zoals genoemd in artikel 3.1 eerste lid, van de Wnb voor wat betreft het opzettelijk doden of verwonden van 111 trekkende en/of lokaal voorkomende vogelsoorten als bedoeld in artikel 1 van de Vogelrichtlijn (aanvaringssslachtoffers). Zie onderstaand;

aalscholver	<i>Phalacrocorax carbo</i>	kuifeend	<i>Aythya fuligula</i>
bergeend	<i>Tadorna tadorna</i>	lepelaar	<i>Platalea leucorodia</i>
blauwborst	<i>Luscinia svecica cyanecula</i>	meerkoet	<i>Fulica atra</i>
blauwe kiekendief	<i>Circus cyaneus</i>	merel	<i>Turdus merula</i>
blauwe reiger	<i>Ardea cinerea</i>	nachtegaal	<i>Luscinia megarhynchos</i>
bontbekplevier	<i>Charadrius hiaticula</i>	Noordse kwikstaart	<i>Motacilla flava thunbergi</i>
bonte strandloper	<i>Calidris alpina</i>	oeverloper	<i>Actitis hypoleucos</i>
bonte vliegenvanger	<i>Ficedula hypoleuca</i>	oeverpieper	<i>Anthus petrosus</i>
boomleeuwerik	<i>Lullula arborea</i>	oeverwaluw	<i>Riparia riparia</i>
boompieper	<i>Anthus trivialis</i>	paapje	<i>Saxicola rubetra</i>
bosruiter	<i>Tringa glareola</i>	pijlstaart	<i>Anas acuta</i>
brandgans	<i>Branta leucopsis</i>	pimpelmees	<i>Parus caeruleus</i>
brilduiker	<i>Bucephala clangula</i>	putter	<i>Carduelis carduelis</i>
bruine kiekendief	<i>Circus aeruginosus</i>	regenwulp	<i>Numenius phaeopus</i>
buizerd	<i>Buteo buteo</i>	rietgors	<i>Emberiza schoeniclus</i>
fitis	<i>Phylloscopus trochilus</i>	rietzanger	<i>Acrocephalus schoenobaenus</i>
gaai	<i>Garrulus glandarius</i>	ringmus	<i>Passer montanus</i>
gekraagde roodstaart	<i>Phoenicurus phoenicurus</i>	roodborst	<i>Erithacus rubecula</i>
gele kwikstaart	<i>Motacilla flava</i>	roodborsttapuit	<i>Saxicola torquata</i>
gierzwaluw	<i>Apus apus</i>	scholekster	<i>Haematopus ostralegus</i>
goudhaan	<i>Regulus regulus</i>	sijs	<i>Carduelis spinus</i>
goudplevier	<i>Pluvialis apricaria</i>	slobeend	<i>Anas clypeata</i>
grasmus	<i>Sylvia communis</i>	smient	<i>Anas penelope</i>
graspieper	<i>Anthus pratensis</i>	sneeuwgorst	<i>Plectrophenax nivalis</i>
grauwe gans	<i>Anser anser</i>	sperwer	<i>Accipiter nisus</i>
grauwe vliegenvanger	<i>Muscicapa striata</i>	spotvogel	<i>Hippolais icterina</i>
groenling	<i>Carduelis chloris</i>	spreeuw	<i>Sturnus vulgaris</i>
groenpootruiter	<i>Tringa nebularia</i>	sprinkhaanzanger	<i>Locustella naevia</i>
grote gele kwikstaart	<i>Motacilla cinerea</i>	stormmeeuw	<i>Larus canus</i>
grote lijster	<i>Turdus viscivorus</i>	tafeleend	<i>Aythya ferina</i>
grote mantelmeeuw	<i>Larus marinus</i>	tapuit	<i>Oenanthe oenanthe</i>
grote zaagbek	<i>Mergus merganser</i>	tjiftjaf	<i>Phylloscopus collybita</i>

grote zilverreiger	<i>Egretta alba</i>	torenvalk	<i>Falco tinnunculus</i>
heggenmus	<i>Prunella modularis</i>	tuinfluiter	<i>Sylvia borin</i>
holenduif	<i>Columba oenas</i>	tureluur	<i>Tringa totanus</i>
houtduif	<i>Columba palumbus</i>	Turkse tortel	<i>Streptopelia decaocto</i>
houtsnip	<i>Scolopax rusticola</i>	veldleeuwerik	<i>Alauda arvensis</i>
huiszwaluw	<i>Delichon urbica</i>	vink	<i>Fringilla coelebs</i>
kauw	<i>Corvus monedula</i>	visdief	<i>Sterna hirundo</i>
keep	<i>Fringilla montifringilla</i>	vuurgoudhaan	<i>Regulus ignicapilla</i>
kemphaan	<i>Philomachus pugnax</i>	waterhoen	<i>Gallinula chloropus</i>
kievit	<i>Vanellus vanellus</i>	waterral	<i>Rallus aquaticus</i>
kleine karekiet	<i>Acrocephalus scirpaceus</i>	watersnip	<i>Gallinago gallinago</i>
kleine mantelmeeuw	<i>Larus fuscus</i>	wilde eend	<i>Anas platyrhynchos</i>
kleine rietgans	<i>Anser brachyrhynchus</i>	winterkoning	<i>Troglodytes troglodytes</i>
kneu	<i>Carduelis cannabina</i>	wintertaling	<i>Anas crecca</i>
knobbelzwaan	<i>Cygnus olor</i>	witgat	<i>Tringa ochropus</i>
koekoek	<i>Cuculus canorus</i>	witte kwikstaart	<i>Motacilla alba</i>
kokmeeuw	<i>Larus ridibundus</i>	wulp	<i>Numenius arquata</i>
kolgans	<i>Anser albifrons</i>	zanglijster	<i>Turdus philomelos</i>
koolmees	<i>Parus major</i>	zilvermeeuw	<i>Larus argentatus</i>
koperwiek	<i>Turdus iliacus</i>	zwarte mees	<i>Parus ater</i>
krakeend	<i>Anas strepera</i>	zwarte roodstaart	<i>Phoenicurus ochruros</i>
kramsvogel	<i>Turdus pilaris</i>	zwarte ruiter	<i>Tringa erythropus</i>
kruisbek	<i>Loxia curvirostra</i>	zwartkop	<i>Sylvia atricapilla</i>

Tevens is ontheffing aangevraagd van het overtreden van de verbodsbepalingen zoals genoemd in artikel 3.5 eerste lid van de Wnb voor wat betreft het opzettelijk doden of verwonden van onderstaande vleermuissoorten:

- Ruige dwergvleermuis (*Pipistrellus nathusii*);
- Rosse vleermuis (*Nyctalus noctula*);
- Gewone dwergvleermuis (*Pipistrellus pipistrellus*);
- Laatvlieger (*Eptesicus serotinus*)

De ontheffing wordt gevraagd voor de periode van 1 oktober 2020 tot en met 1 oktober 2050.

Bij de aanvraag zijn de volgende documenten gevoegd:

- Aanvraagformulier Wet natuurbescherming (basismodule + module 2), 26 oktober 2018
- Bijlage 1: Activiteitenplan t.b.v. ontheffing Wnb soortenbescherming: Windpark Landtong Rozenburg-Repowering, Bosch & Van Rijn, oktober 2018 (verder: **Activiteitenplan**).
- Bijlage 2: Memo: Belang van de ingreep, Bosch & Van Rijn [onged.]
- Bijlage 3: Natuurtoets [v. 18 oktober 2018, vervangen door v. 13 december 2018, zie onderstaand].
- Bijlage 4: Notitie aanvaringssslachtoffers [v. 25 oktober 2018, vervangen door v. 24 januari 2018, zie onderstaand]
- MER Windpark Landtong Rozenburg, Bosch & Van Rijn [v. 1.3], 26 oktober 2018

Op 25 januari 2019 hebben wij de volgende aanvullende gegevens ontvangen:

- Eindnotitie: Aanvaringsslachtoffers vogels in Windpark Landtong Rozenburg, Bureau Waardenburg, kenmerk: 17-0789/19.00261/RoIVV [v. 1.0] , 24 januari 2019 (verder: **Eindnotitie**)
- Radstake, Y.N. & H.A.M. Prinsen, 13 december 2018. Natuurtoets Windpark Landtong Rozenburg. Toetsing in het kader van de Wet natuurbescherming en Natuurnetwerk Nederland. Rapportnr. 18-225. Bureau Waardenburg, Culemborg (verder: **Natuurtoets**).

Procedure

De uniforme openbare voorbereidingsprocedure van afdeling 3.4 van de Algemene wet bestuursrecht en artikel 5.1, eerste lid van de Wnb zijn toegepast op deze beschikking.

Doordat de aangeleverde gegevens onvolledig waren, is de procedure op 11 december 2018 opgeschort en is verzocht om aanvullende gegevens. Op verzoek, is de termijn voor het leveren van de aanvullende gegevens verlengd tot 25 januari 2019. Aanvullende gegevens zijn op 25 januari 2019 verstrekt waarna de procedure is hervat.

Bevoegd gezag

De activiteiten worden verricht binnen de provincie Zuid-Holland. Gelet op de bepalingen in artikel 1.3 van de Wnb zijn wij daarom het bevoegd gezag voor de beoordeling van de aanvraag.

Zienswijzen

De ontwerpbeschikking heeft ter inzage gelegen van 12 april tot en met 23 mei 2019.

Er zijn geen zienswijzen ingebracht.

Wijziging ten opzichte van ontwerpbeschikking

Ten opzichte van de ontwerpbeschikking zijn geen wijzigingen aangebracht.

Toetsingskader en grondslag beschikking

De aanvraag om ontheffing voor vogels is getoetst aan respectievelijk artikel 3.1 en 3.3 van de Wnb, en de Beleidsregel uitvoering Wet natuurbescherming Zuid-Holland (verder: de beleidsregel).

De 111 vogelsoorten waarvoor ontheffing is aangevraagd betreffen van nature in Nederland in het wild levende vogelsoorten welke zijn beschermd op grond van artikel 1 van de Vogelrichtlijn. Op grond van artikel 3.1, eerste lid, van de Wnb is het verboden om genoemde soorten opzettelijk te doden.

Op grond van artikel 3.3, vierde lid, van de Wnb wordt een ontheffing slechts verleend indien:

- er geen andere bevredigende oplossing bestaat;
- de ontheffing nodig is omdat één van de belangen genoemd in artikel 3.3, vierde lid, onder b, van de Wnb aan de orde is en;
- de maatregelen niet leiden tot verslechtering van de staat van instandhouding van de soort.

De 4 vleermuissoorten waarop voorliggende ontheffing ziet, betreffen van nature in Nederland in het wild levende soorten genoemd in bijlage IV, onderdeel a bij de Habitatrichtlijn. Op grond van artikel 3.5, eerste lid, van de Wnb is het verboden om vleermuizen opzettelijk te doden.

Op grond van artikel 3.8, vijfde lid, van de Wnb wordt een ontheffing slechts verleend indien:

- er geen andere bevredigende oplossing bestaat;

- de ontheffing nodig is omdat één van de belangen genoemd in artikel 3.8, vijfde lid, onder b, van de Wnb aan de orde is; en
- de maatregelen niet leiden tot verslechtering van de staat van instandhouding van de soort.

Aanvraag

Windpark Landtong Rozenburg is gesitueerd op een landtong,- 'Landtong Rozenburg' genaamd-, binnen het Rotterdamse havengebied. In het noorden, aan de overkant van de Nieuwe Waterweg, ligt het dorp Hoek van Holland. Ten oosten van het plangebied ligt de gemeente Maassluis en de Rotterdamse wijk Rozenburg. In het zuiden, aan de overkant van het Calandkanaal, ligt het industriegebied Europoort Rotterdam.

De aanvraag betreft de exploitatie van 9 nieuw te realiseren windturbines (ca. 27-36 MW) welke zullen worden gerealiseerd ter vervanging van 10 huidige windturbines (ca.15 MW) van het bestaande windpark "Landtong Rozenburg" (repowering). Het bestaande windpark is opgebouwd uit 2 delen: het westelijke deel bestaat uit 10 windturbines uit 2007 (Vestas NM64). Hiervan staan er 5 aan de westkant en 5 aan de oostkant van de Maeslantkering. Direct oostelijk daarvan zijn in 2015, 2 extra windmolens in gebruik genomen (Vestas V90 met 125m tiphoogte). Deze windmolens blijven echter staan en vallen daarmee buiten voorgenoemd project en voorliggend besluit. De 10 meest westelijke gelegen bestaande windturbines, worden gesaneerd en verwijderd voordat de 9 nieuwe windturbines in gebruik worden genomen. Daarmee is er geen sprake van een dubbeldraaiperiode.

De nieuwe windturbines zullen naar verwachting in 2020 worden gerealiseerd binnen hetzelfde plaatsingsgebied als de huidige 10 te saneren windturbines. In de nieuwe opstelling is sprake van 5 turbines ten westen van de Maeslantkering en 4 turbines ten oosten van voorgenoemde kering. De verdeling is daarmee ten opzichte van de huidige situatie deels wat ruimer van opzet voor wat betreft de tussenafstanden (oostzijde).

Er is nog geen keuze gemaakt in het te realiseren type windturbine. Voor het voorkeursalternatief (VKA),- tevens definitief ontwerp-, is daarom een bandbreedte opgenomen ten aanzien van de afmetingen. Deze gehele bandbreedte is onderzocht op effecten in relatie tot beschermde soorten. Het planvoornemen is ten opzichte van de huidige situatie als volgt:

Situatie	Aantal turbines	Tussenafstand (m)	Ashoogte (m)	Rotordiameter (m)	Tiphoogte (m)	Tiplaagte (m)
Huidig	10	circa 297-385	circa 78	circa 64	circa 110	circa 46
VKA	9	circa 375-392	110-130	110-130	165-195	45-75

Ontheffing is aangevraagd voor de periode vanaf de bouwfase tot het einde van de exploitatiefase van de windturbines. De exploitatiefase bedraagt naar verwachting 25 jaar maar is op voorhand niet bekend. Om die reden is de ontheffing aangevraagd tot 01-10-2050.

Overtreding verbodsbepaling(en)

In de exploitatiefase van de windturbines geldt dat er mogelijk slachtoffers onder vogels kunnen vallen als gevolg van een aanvaring met een draaiend rotorblad. Hoewel een windturbine het opwekken van, duurzame energie als doelstelling heeft en niet het doden van dieren, valt het voorzienbaar doden van

beschermde vogelsoorten onder de zogenaamde 'voorwaardelijke opzet' als bedoeld in het eerste lid van artikel 3.1 van de Wnb. Om inzichtelijk te maken welke soorten mogelijk als slachtoffer kunnen vallen is inzicht nodig in het (lokaal) voorkomen, talrijkheid, vliegbewegingen en vlieggedrag (aanvaringsrisico) van de diverse vogelsoorten. In de Natuurtoets en de Eindnotitie zijn voorgenoemde aspecten uitgebreid onderzocht en inzichtelijk gemaakt. Hieruit volgt, dat voor 111 vogelsoorten niet kan worden uitgesloten dat sprake is

van een mogelijk aanvaringsrisico ten gevolge van de exploitatie van de windturbine. Deze soorten zijn vervolgens nader geanalyseerd (zie volgende paragraaf). Hetzelfde geldt voor 4 soorten vleermuizen.

Beoordeling staat van instandhouding

Vogels

In de Natuurtoets en de Eindnotitie is onderbouwd dat het totaal aantal *mogelijke* vogelslachtoffers van de beoogde windturbines gemiddeld 180 slachtoffers per jaar bedraagt², verdeeld over 111 vogelsoorten. De meerderheid (Tabel 1 Eindnotitie; n=103) daarvan betreft soorten die hoofdzakelijk³ tijdens seizoenstrek slachtoffer kunnen worden. De overige 8 soorten hebben in meer of mindere mate een binding met (de omgeving van) het plangebied omdat ze deze dagelijks kunnen passeren dan wel in de nabijheid kunnen verblijven (Tabel 2 Eindnotitie).

Voor het bepalen van de mogelijke slachtoffers en de aantallen per soort, is gebruik gemaakt van een gestandaardiseerde methode waarbij vogelsoorten worden geselecteerd waarvan aannemelijk is dat zij jaarlijks slachtoffer kunnen worden (zie beschrijving in Bijlage 1 Eindnotitie). Deze selectie is onder andere gebaseerd op resultaten van slachtofferonderzoeken in bestaande windparken in Nederland en België, de best beschikbare wetenschappelijke kennis en inzichten over natuurlijke sterfte, telgegevens, het (lokaal) voorkomen van vogelsoorten en vlieggedrag. Verder is gebruik gemaakt van de resultaten van veldwerk dat tijdens de winter van 2017/2018, (december 2017, januari en februari 2018) is uitgevoerd met behulp van een vogelradar. In aanvulling hierop zijn in de maanden mei en juni 2018 tellingen uitgevoerd, waarbij alleen de vliegbewegingen van grote meeuwensoorten zijn geteld. Tenslotte is gebruik gemaakt van gegevens van de Nationale Database Flora- en Fauna (NDFF). Op basis van deze kennis, is het toekomstige aantal slachtoffers in Windpark Landtong Rozenburg bepaald. Voor sommige soort(groep)en is uit onderzoek in bestaande windparken een aanvaringskans beschikbaar (o.a. kleine mantelmeeuw en zilvermeeuw). Voor deze soorten is het aantal aanvaringslachtoffers in Windpark Landtong Rozenburg berekend met behulp van het Flux-Collision Model (Kleyheeg-Hartman et al. 2018).

Als uitgangspunt voor de slachtofferberekeningen is uitgegaan van worst-case scenario's. Zo is in de analyse in de Natuurtoets en de Eindnotitie gewerkt met de jaarlijkse sterfte van volwassen vogels aangezien deze lager ligt dan de sterfte van onvolwassen vogels wat maakt dat de berekende sterfte als gevolg van aanvaringen met de geplande windturbines procentueel gezien zwaarder meetellen. In de berekening is verder geen rekening gehouden met de tien bestaande windturbines die zullen worden gesloopt. Op dit moment vallen daar ter plaatse reeds slachtoffers. Deze huidige slachtoffers zijn in de slachtofferberekeningen niet verdisconteerd met toekomstige slachtoffers. Tot slot, gaat de berekening nog uit van het voorkeursalternatief in het MER, welke uitgaat van 11 windturbines. Echter, zijn er intussen 2 turbines vervallen waardoor het definitief inrichtingsontwerp 9 windturbines betreft.

Ter beoordeling van het effect van het aantal aanvaringslachtoffers op de gunstige staat van instandhouding (GSI) van de populatie van iedere soort, is 1% van de gemiddelde jaarlijkse natuurlijke sterfte van de populatie als toetsingscriterium toegepast: de zogenaamde "1%-mortaliteitsnorm" of "ORNIS-criterium". Dit criterium is zowel door het Hof van Justitie als de Afdeling bestuursrechtspraak van de Raad van State geaccepteerd als indicatie van de eventuele gevolgen voor de staat van instandhouding. Hierbij geldt dat de gunstige staat van instandhouding in beginsel niet in het geding komt indien de mortaliteit als

² (ca. 20 slachtoffers per turbine per jaar, deskundigenoordeel Bureau Waardenburg).

³ Vrijwel alle lokaal verblijvende soorten vertonen ook seizoenstrek en kunnen dan ook in het voor- en najaar door/over het plangebied trekken. De indeling of individuen van een vogelsoort als trekvogels of lokale vogels beschouwd worden is gebaseerd op de 'herkomst' van de slachtoffers. Als het gros van de slachtoffers onder vogels op seizoenstrek voorzien wordt, is de soort in deze categorie ingedeeld.

gevolg van het project kleiner is dan 1% van de jaarlijkse natuurlijke sterfte van de soort en dat een nadere beoordeling vereist is zodra de 1% grens gepasseerd wordt.

Het effect van de sterfte op de GSI van vogelsoorten die voornamelijk tijdens de seizoenstrek slachtoffer zullen worden (tabel 1, Eindnotitie), is getoetst aan de flyway-populatie van deze soorten. De sterfte van lokaal verblijvende soorten die voornamelijk in de broedperiode of buiten het broedseizoen in of nabij het plangebied kunnen verblijven en dan slachtoffer kunnen worden (tabel 2, Eindnotitie), is getoetst aan de broedvogelpopulatie van de soort in Nederland respectievelijk aan de populatie van individuen die buiten de broedtijd in Nederland verblijven. Vaststaat, dat voor dit project geen sprake zal zijn van overschrijding van de 1% ORNIS-mortaliteitsnorm voor vogels. Dit betreft zowel standvogels als trekvogels, zie onderstaand:

Vogelsoorten op seizoenstrek (Eindnotitie, tabel 1)

Soort		Populatie	1%-Norm	Sterfte	Soort		Populatie	1%-Norm	Sterfte
aalscholver	<i>Phalacrocorax carbo</i>	120.000	144	1-2	lepelaar	<i>Platalea leucorodia</i>	11.300	20	<1
bergeend	<i>Tadorna tadorna</i>	300.000	342	<1	meerkooit	<i>Fulica atra</i>	1.750.000	5233	1-2
blauwborst	<i>Luscinia svecica cyanecula</i>	1.000.000	6600	<1	merel	<i>Turdus merula</i>	1.000.000	3500	3-10
blauwe kiekendief	<i>Circus cyaneus</i>	50.000	95	<1	nachtegaal	<i>Luscinia megarhynchos</i>	1.000.000	5370	<1
blauwe reiger	<i>Ardea cinerea</i>	274.500	736	1-2	Noordse kwikstaart	<i>Motacilla flava thunbergi</i>	500.000	2335	<1
bontbekplevier	<i>Charadrius hiaticula</i>	73.000	167	<1	oeverloper	<i>Actitis hypoleucos</i>	1.750.000	2730	<1
bonte strandloper	<i>Calidris alpina Ficedula hypoleuca</i>	1.330.000	3458	1-2	oeverpieper	<i>Anthus petrosus</i>	100.000	457	<1
bonte vliegenvanger		1.000.000	5300	<1	paapje	<i>Saxicola rubetra</i>	1.000.000	5300	<1
boomleeuwerik	<i>Lullula arborea</i>	500.000	2000	<1	pijlstaaft	<i>Anas acuta</i>	60.000	203	<1
boompieper	<i>Anthus trivialis</i>	1.000.000	5800	<1	pimpelmees	<i>Parus caeruleus</i>	1.000.000	4680	1-2
bosruiter	<i>Tringa glareola</i>	1.050.000	4872	<1	putter	<i>Carduelis carduelis</i>	100.000	6290	1-2
brandgans	<i>Branta leucopsis</i>	770.000	693	1-2	regenwulp	<i>Numenius phaeopus</i>	265.000	292	<1
brilduiker	<i>Bucephala clangula</i>	1.150.000	2622	<1	rietgors	<i>Emberiza schoeniclus</i>	1.000.000	4580	1-2
bruine kiekendief	<i>Circus aeruginosus</i>	100.000	260	<1	rietzanger	<i>Acrocephalus schoenobaenus</i>	1.000.000	7760	1-2
buizerd	<i>Buteo buteo</i>	1.000.000	1000	1-2	ringmus	<i>Passer montanus</i>	1.000.000	5670	1-2
fitis	<i>Phylloscopus trochilus</i>	1.000.000	6810	1-2	roodborst	<i>Erithacus rubecula</i>	1.000.000	5810	3-10
gaai	<i>Garrulus glandarius</i>	1.000.000	4100	<1	roodborstapuit	<i>Saxicola torquata</i>	1.000.000	6810	<1
gekraagde roodstaart	<i>Phoenicurus phoenicurus</i>	1.000.000	6200	<1	sijs	<i>Carduelis spinus</i>	100.000	5390	1-2
gele kwikstaart	<i>Motacilla flava</i>	1.000.000	4670	1-2	slobeend	<i>Anas clypeata</i>	40.000	168	<1
gierzwaluw	<i>Apus apus</i>	1.000.000	1920	1-2	smient	<i>Anas penelope</i>	1.500.000	7050	1-2
goudhaan	<i>Regulus regulus</i>	1.000.000	8510	1-2	sneeuwgors	<i>Plectrophenax nivalis</i>	100.000	370	<1
goudplevier	<i>Pluvialis apricaria</i>	750.000	2025	1-2	spenwer	<i>Accipiter nisus</i>	500.000	1550	1-2
grasmus	<i>Sylvia communis</i>	1.000.000	6090	1-2	spotvogel	<i>Hippolais icterina</i>	1.000.000	5000	<1
graspieper	<i>Anthus pratensis</i>	100.000	4570	1-2	spreeuw	<i>Sturnus vulgaris</i>	1.000.000	3130	3-10
grauwe gans	<i>Anser anser</i>	610.000	1037	1-2	sprinkhaanzanger	<i>Locustella naevia</i>	1.000.000	4400	<1
grauwe vliegenvanger	<i>Muscicapa striata</i>	1.000.000	5070	<1	stormmeeuw	<i>Larus canus</i>	17.500	25	1-2
groenling	<i>Carduelis chloris</i>	100.000	5570	1-2	tafeleend	<i>Aythya ferina</i>	300.000	1050	<1
groenpootruiter	<i>Tringa nebularia</i>	230.000	1068	<1	tapuit	<i>Oenanthe oenanthe</i>	1.000.000	5400	1-2
grote gele kwikstaart	<i>Motacilla cinerea</i>	100.000	515	<1	tjiftjaf	<i>Phylloscopus collybita</i>	1.000.000	6940	1-2
grote lijster	<i>Turdus viscivorus</i>	1.000.000	3790	1-2	torenvalk	<i>Falco tinnunculus</i>	100.000	310	1-2
grote mantelmeeuw	<i>Larus marinus</i>	435.000	305	<1	tuinfluitert	<i>Sylvia borin</i>	1.000.000	5000	1-2

omgevingsdienst
HAAGLANDEN

grote zaagbek	<i>Mergus merganser</i>	266.000	479	<1	tureluur	<i>Tringa totanus</i>	250.000	650	1-2
grote zilverreiger	<i>Egretta alba</i>	46.550	122	<1	Turkse tortel	<i>Streptopelia decaocto</i>	1.000.000	3600	<1
heggenmus	<i>Prunella modularis</i>	1.000.000	5270	1-2	veldeeuwerik	<i>Alauda arvensis</i>	1.000.000	4870	1-2
holenduif	<i>Columba oenas</i>	500.000	2250	<1	vink	<i>Fringilla coelebs</i>	1.000.000	4110	3-10
houtduif	<i>Columba palumbus</i>	1.000.000	3930	1-2	visdief	<i>Sterna hirundo</i>	180.000	180	1-2
houtsnip	<i>Scolopax rusticola</i>	17.500.000	68250	1-2	vuurgoudhaan	<i>Regulus ignicapilla</i>	1.000.000	8510	<1
huiszwaluw	<i>Delichon urbica</i>	1.000.000	5900	1-2	waterhoen	<i>Gallinula chloropus</i>	2.400.000	9048	1-2
kauw	<i>Corvus monedula</i>	1.000.000	3060	1-2	waterral	<i>Rallus aquaticus</i>	550.000	2750	1-2
keep	<i>Fringilla montifringilla</i>	100.000	4110	1-2	watersnip	<i>Gallinago gallinago</i>	2.500.000	12975	1-2
kemphaan	<i>Philomachus pugnax</i>	1.250.000	5950	<1	wilde eend	<i>Anas platyrhynchos</i>	4.500.000	16785	1-2
kievit	<i>Vanellus vanellus</i>	7.500.000	22125	1-2	winterkoning	<i>Troglodytes troglodytes</i>	1.000.000	6810	<1
kleine karekiet	<i>Acrocephalus scirpaceus</i>	1.000.000	4400	1-2	wintertaling	<i>Anas crecca</i>	500.000	2350	<1
kleine rietgans	<i>Anser brachyrhynchus</i>	63.000	108	<1	witgat	<i>Tringa ochropus</i>	1.700.000	7888	<1
kneu	<i>Carduelis cannabina</i>	100.000	6290	1-2	witte kwikstaart	<i>Motacilla alba</i>	1.000.000	5150	1-2
koekoek	<i>Cuculus canorus</i>	1.000.000	3250	<1	wulp	<i>Numenius arquata</i>	850.000	2244	1-2
kolgans	<i>Anser albifrons</i>	1.200.000	3312	1-2	zanglijster	<i>Turdus philomelos</i>	1.000.000	4370	3-10
koolmees	<i>Parus major</i>	1.000.000	4580	1-2	zwarte mees	<i>Parus ater</i>	1.000.000	5700	<1
koperwiek	<i>Turdus iliacus</i>	1.000.000	5700	3-10	zwarte roodstaart	<i>Phoenicurus ochruros</i>	1.000.000	5530	1-2
kramsvogel	<i>Turdus pilaris</i>	1.000.000	5900	3-10	zwarte ruiter	<i>Tringa erythropus</i>	90.000	418	<1
kruisbek	<i>Loxia curvirostra</i>	100.000	5370	<1	zwartkop	<i>Sylvia atricapilla</i>	1.000.000	5640	1-2
kuifeend	<i>Aythya fuligula</i>	1.200.000	3480	<1					

Lokale vogelsoorten met binding met het plangebied (Eindnotitie, Tabel 2)

Soort		Populatiegrootte	1%-Norm	Sterfte
knobbelzwaan	<i>Cygnus olor</i>	42000	63	1
kleine mantelmeeuw	<i>Larus fuscus</i>	84184	76	14
kokmeeuw	<i>Larus ridibundus</i>	400000	400	1
krakeend	<i>Anas strepera</i>	65500	184	<1
oeverzwaluw	<i>Riparia riparia</i>	25000	175	1-2
scholekster	<i>Haematopus ostralegus</i>	180000	396	<1
smient	<i>Anas penelope</i>	900000	4230	<1
zilvermeeuw	<i>Larus argentatus</i>	32474	39	18

De flyway-populaties van trekkende vogelsoorten en de daaraan gekoppelde 1% van de jaarlijkse natuurlijke sterfte zijn omvangrijk. Hetzelfde geldt voor de betreffende lokaal verblijvende soorten met een mogelijke binding met (de omgeving van) het plangebied. Dat maakt, dat de mogelijke worst-case slachtofferaantallen ten gevolge van het gebruik van de voorgenomen 9 nieuwe windturbines van Windpark Landtong Rozenburg vele malen lager is dan de ORNIS-norm.

Uit bovenstaande kan worden geconcludeerd dat de voorziene sterfte door aanvaringen met de turbines niet leidt tot wezenlijke additionele sterfte ten opzichte van de natuurlijke sterfte van de betreffende vogelpopulaties. De gunstige staat van instandhouding wordt daarmee niet negatief beïnvloed. Ook is in bovengenoemde berekeningen geen rekening gehouden met de huidige situatie (10 windturbines) en de daaraan gerelateerde slachtofferaantallen. Indien deze aantallen zouden worden verdisconteerd met de nu

berekende (worst-case) slachtofferaantallen, dan zou de absolute bijdrage lager uitvallen. Bovendien geldt voor alle soorten, dat een eventuele negatieve trend in de landelijke populatie-ontwikkeling niet veroorzaakt wordt door de ontwikkeling van windparken, maar bijvoorbeeld wordt veroorzaakt door de situatie in de broedgebieden (o.a. voortgaande intensivering van de landbouw en landschappelijke veranderingen, jachtdruk, klimaatverandering etc.).

Vleermuizen

Er zijn geen verblijfplaatsen van vleermuizen in de omgeving van het plangebied bekend (NDFP). Door het ontbreken van bomenlanen, oude bomen en gebouwen in de omgeving van de toekomstige windturbines zijn deze ook uit te sluiten. Kap van bomen of sloop van gebouwen is voor zover nu bekend niet aan de orde voor het opschalen van het windpark, zodat effecten op verblijfplaatsen op voorhand zijn uit te sluiten.

Gegevens over vleermuisactiviteit in het plangebied zijn op twee manieren verzameld:

- Metingen met een automatische batlogger langs een vast transect van circa 14,4 km in de zomer (kraamtijd) en nazomer (paartijd en doortrek) en;
- Metingen op gondelhoogte vanuit twee turbines. De activiteit van vleermuizen op rotorhoogte is op twee locaties vanuit de gondel van bestaande windturbines gemeten met een batcorder (EcoObs): 'Rozenburg 3' en 'Maasland 2' (Natuurtoets tabel 5.2, figuur 5.2). In Rozenburg 3 is de apparatuur geplaatst op 16 april 2018, in Maasland 2 op 23 mei 2018. In beide turbines zijn de batcorders op 22 november 2018 weer verwijderd.

De opnames zijn geanalyseerd met het programma 'batscope'. Bij het bepalen van het aantal mogelijke vleermuisslachtoffers is gebruik gemaakt van het zogenoemde BMU model "BCGondel Chiroptera" dat in Duitsland is ontwikkeld (Brinkmann et al. 2011). Dit model is goed te gebruiken met de dataset van Windpark Landtong Rozenburg omdat de gebruikte instellingen van de batcorders gelijk zijn aan die gebruikt in het BMU project. Ook het type windturbine (ashoogte, rotordiameter) komt goed overeen.

Voorgenoemd onderzoek achten wij afdoende om een inschatting te kunnen maken van het mogelijk aantal vleermuisslachtoffers.

Om te bepalen of een effect op de populatie mogelijk zou kunnen zijn is tenslotte gebruik gemaakt van de 1%- mortaliteitsnorm of ORNIS-norm zoals deze ook voor vogels is toegepast (zie voorgaand). Deze norm is door de Afdeling bestuursrechtspraak van de Raad van State namelijk ook voor vleermuizen geaccepteerd⁴. Lokale populaties zijn bepaald door uit te gaan van referentiepopulaties als bepaald door Limpens et al. 1997 en het European Topic Centre on Biological Diversity (Zoogdiervereniging VZZ 2007) welke vervolgens zijn vertaald in een (mogelijk) aantal dieren dat zich in een cirkel met een zekere afstand van het plangebied bevindt, de zogenaamde 'catchment area'. Voor de rosse vleermuis is uitgegaan van een gebied met een straal van 30 km als grond voor de lokale populatie. Binnen dit gebied vallen de landgoederen bij Wassenaar / Voorschoten, waar veel verblijfplaatsen van rosse vleermuizen voorkomen. Daarnaast zijn er nog van verschillende locaties verblijfplaatsen van de soort bekend zoals het Kralingse bos, en landgoederen op Voorne. Hier bevinden zich naar verwachting tenminste enkele honderden rosse vleermuizen. Voor de ruige dwergvleermuis is de lokale populatie bepaald voor gebieden met een straal (r) van respectievelijk 30, 40 en 50 km.

Uit het onderzoek (tabel 10.3 Natuurtoets) blijkt dat op rotorhoogte vooral sprake is van vliegbewegingen van rosse vleermuis (*Nyctalus noctula*) en ruige dwergvleermuis (*Pipistrellus nathusii*) en in mindere mate gewone dwergvleermuis (*Pipistrellus pipistrellus*) en laatvlieger (*Eptesicus serotinus*). Gezien het lage aantal

---

⁴ Zie uitspraak van de ABRvS van 18 februari 2015 (zaaknummer 201402971)

waarnemingen van gewone dwergvleermuis (2) en laatvlieger (1) staat op voorhand vast dat deze soorten NIET jaarlijks als slachtoffer zijn te verwachten in het toekomstige windpark.

De berekende slachtofferaantallen en de 1% natuurlijke sterfte ten opzichte van de huidige en de nieuwe situatie zijn voor de betreffende soorten vleermuizen als volgt (pag. 95 + tabellen 13.1 en 13.2 Natuurtoets)

Soort	Populatiegrootte	Natuurlijke sterfte (%)	Natuurlijke sterfte	1%-Norm	Sterfte huidige situatie jaarlijks	Sterfte nieuwe situatie jaarlijks ⁵
Rosse vleermuis					11	12
<i>Lokaal (r=30km)</i>	200	44	88	1	7	8
<i>Oost-Europa</i>	4000-6000	44	1800-2600	18-26	4	4
Ruige dwergvleermuis (r=30km)	3000	33	990	10	43	48
Gewone dwergvleermuis	-	-	-	-	<1	<1
Laatvlieger	-	-	-	-	<1	<1

Rosse vleermuis

De rosse vleermuis komt in grote delen van Nederland voor, maar doorgaans in lage dichtheden. In Nederland worden jongen geboren en vindt paring plaats. De meeste Nederlandse rosse vleermuizen lijken hier ook te overwinteren. Een beperkt deel trekt weg. Daarnaast is het waarschijnlijk dat dieren uit Noordoost Europa in Nederland overwinteren. De omvang van de Nederlandse populatie wordt geschat op minimaal 4.000 en maximaal 6.000 voortplantende dieren (bron: European Topic Centre on Biological Diversity, Zoogdierverseniging VZZ 2007). Uit recent onderzoek aan rosse vleermuisslachtoffers in Duitse windparken is gebleken dat de herkomst niet alleen lokaal is. Bijna een derde (28%) van de dieren kwam uit het noordoostelijk deel van Europa (Rusland, Baltische Staten, Wit-Rusland; Lehnert et al. 2014).

Voor de slachtofferberekeningen is er in de Natuurtoets van uitgegaan dat ook voor Windpark Landtong Rozenburg, ongeveer een derde deel betrekking heeft op dieren uit het noordoostelijk deel van Europa.

Van de 12 mogelijke slachtoffers per jaar, hebben daarmee 8 slachtoffers betrekking op de Nederlandse populatie / een lokale oorsprong.

Lokale oorsprong

Uitgaande van de ORNIS-norm (tabel 13.2 Natuurtoets), is de berekende jaarlijkse additionele sterfte (8) ten opzichte van deze grenswaarde groter dan de 1%-mortaliteitsnorm. Daarom wordt een stilstandsvoorziening gehanteerd (zie par.12.4 Natuurtoets) waarmee het aantal mogelijke slachtoffers kan worden gereduceerd tot zeker 80% indien deze wordt afgestemd op de lokale omstandigheden zoals blijkt uit de veldwaarnemingen van vliegactiviteit op rotorhoogte. Met de inzet van deze voorziening gaat het om (*worst-case*) een mogelijk slachtofferaantal van 1-2 per jaar onder deze soort. De ORNIS-norm wordt dan nog licht overschreden.

Echter, indien rekening wordt gehouden met de huidige situatie (circa 7 mogelijke slachtoffers van lokale oorsprong), dan is sprake van een reductie en is er geen sprake meer van additionele sterfte. Rekening houdend met de huidige situatie (saldering) wordt de ORNIS-norm niet langer overschreden en is niet langer sprake van negatieve effecten op de gunstige staat van instandhouding. Evenzo, dient te worden vermeld

dat het gaat om een worst-case berekening waarbij de nu berekende slachtofferaantallen een orde van

⁵ De getoonde aantallen zien op het voorkeursalternatief (Natuurtoets pagina 95) bestaande uit 11 windturbines. De definitieve inrichting betreft 9 windturbines. Het gaat aldus om een worst-case scenario.

grootte weergeven. Daarmee is niet uitgesloten dat feitelijk de berekende sterfte (excl. saldering met de huidige situatie) ook lager kan liggen dan 1 (ORNIS-norm).

NO-Europese oorsprong

Voor de 4 slachtoffers die hun oorsprong vinden in NO-Europa dient gerekend te worden met een andere populatieomvang dan die voor Nederland is bepaald (zie voorgaand). Het European Topic Centre on Biological Diversity geeft voor enkele Oost-Europese landen binnen de EU weer hoe groot de populatie is. Voor bijvoorbeeld Polen is dit 50.000. Wanneer we uitsluitend met dit aantal rekenen dan ligt de 1%-mortaliteitsnorm op 220. Het verwachte aantal slachtoffers uit Oost-Europa ligt daarmee ver onder de 1%-mortaliteitsnorm. Een negatief effect op de staat van instandhouding op dit niveau ten gevolge van het gebruik van Windpark Landtong Rozenburg kan daarmee worden uitgesloten. De stilstandsvoorziening reduceert het mogelijk aantal slachtoffers van NO-Europese oorsprong daarnaast tot minder dan 1 tot maximaal 1 per jaar.

Ruige dwergvleermuis

In Nederland is de ruige dwergvleermuis naast de gewone dwergvleermuis de talrijkste soort. De landelijke staat van instandhouding wordt als gunstig beschouwd. Er zijn in Nederland geen aanwijzingen voor een negatieve trend. Het aantal aanwezige dieren in ons land varieert sterk in de loop van het jaar. In de eerste helft van de zomer is het aantal relatief laag. De grootste aantallen zijn aan het eind van de zomer en het begin van de herfst wanneer over Nederland massaal trek plaatsvindt. Het aantal ruige dwergvleermuizen dat zich jaarlijks in de nazomer in Nederland bevindt werd in 1997 geschat op 50.000 – 100.000 dieren (Limpens et al. 1997). Meer recente schattingen voor (delen van) Nederland ontbreken. In de bepaling van de lokale populatie-omvang binnen de catchment-area van Windpark landtong Rozenburg gebruik gemaakt van de bovengrens van voorgenoemde populatie omdat het verspreidingsgebied van de soort in Noordoost Europa is toegenomen sinds 1997. Hierdoor zullen ook meer dieren in zuidwestelijke richting trekken om in gebieden met een gematigd klimaat (zoals Nederland) te kunnen overwinteren.

Net als voor de ruige dwergvleermuis geldt dat de voorziene sterfte, *-exclusief de beschouwing van de sterfte in de huidige situatie-*, meer is dan de ORNIS-norm. Wanneer de stilstandsvoorziening wordt ingezet (zie voorgaand en paragraaf maatregelen) zal een reductie optreden van 80% van het aantal slachtoffers. Daarmee zal het slachtofferaantal in theoretische zin net onder de ORNIS-norm uitkomen ($= 48 - (0,8 \times 48) = 9,6$), uitgaande van een catchment area van 30 km. Het gaat hier echter om een orde van grootte wat maakt dat in de berekeningen de inzet van de stilstandsvoorziening voor dit schaalniveau geen verschil geeft met de sterfte in de huidige situatie (10). Wordt de huidige situatie beschouwd, dan is de additionele bijdrage in de nieuwe situatie echter nihil. Indien grotere afstanden worden genomen ($r = 40$ en 50 km) dan reduceert de stilstandsvoorziening de slachtofferaantallen wel zodanig dat niet langer sprake is van overschrijding van de ORNIS-norm (tabel 13.1 Natuurtoets).

Conclusie vleermuizen

Gezien het voorgaande, wordt geconcludeerd dat, -uitgaande van worst-case aannamen voor wat betreft de berekende sterfte- met de inzet van eerder genoemde stilstandsvoorziening (zie ook volgende paragraaf) en gezien de verwaarloosbare additionele bijdrage ten opzichte van de huidige situatie geen sprake is van negatieve effecten op de gunstige staat van instandhouding van genoemde vleermuissoorten. De inzet van de stilstandsvoorziening hebben wij geborgd in voorschrift 7.

Maatregelen

In de Natuurtoets (paragraaf 12.4) wordt een stilstandsvoorziening voorgesteld om slachtoffers onder vleermuizen te reduceren maar vogels kunnen hiervan ook profiteren. Door een stilstandsvoorziening kan het aantal slachtoffers aanzienlijk worden verlaagd met zeker 80% (zie voorgaand) indien deze is afgestemd op de lokale vleermuisactiviteit.

Concreet houdt een stilstandvoorziening in dat de windturbines bij lage windsnelheden⁶, - wanneer vleermuizen in het algemeen op gondelhoogte aanwezig zijn-, (nagenoeg) worden stilgezet. De draaisnelheid van de rotorbladen in vrijloop is dan niet meer dan 1 ronde per minuut en de rotorbladen worden op dat moment in de zogenaamde 'vaanstand' gezet (90 graden pitchen van de bladen). Pas bij hogere windsnelheden gaat de windturbine weer in bedrijf. De zogenaamde 'startwindsnelheid' of 'cut-in speed' wordt dan verhoogd.

Op grond van de resultaten van het uitgevoerde veldonderzoek naar vleermuisactiviteit op rotorhoogte in het huidige windpark is de voorgestelde stilstandvoorziening voor het opgeschaalde windpark Landtong Rozenburg als volgt (pag. 92 Natuurtoets):

De stilstandvoorziening is uitsluitend nodig:

- *tussen zonsondergang en zonsopkomst.*
- *bij temperatuur hoger dan 11 graden Celsius (gemeten op ashoogte).*
- *bij droog weer.*
- *bij windsnelheid lager dan 5 m/s (gemeten op ashoogte) voor de periode tussen 20 juli en 10 oktober.*
- *bij windsnelheid tussen de 5,0 en 6,0 m/s (gemeten op ashoogte) voor de periode tussen 20 augustus en 10 oktober maar dan uitsluitend wanneer sprake is van wind uit Noordelijke tot Oostelijke richting (0 tot 90 graden).*

Aangegeven is dat verdere verfijning van de stilstandvoorziening pas mogelijk is wanneer door akoestische monitoring vanuit de nieuwe windturbines een grotere dataset is verkregen.

De inzet van deze voorziening achten wij vooralsnog afdoende en hebben wij geborgd in voorschrift 7. Omdat er technologische ontwikkelingen op basis van batdetectiesystemen zijn waarmee wellicht in de nabije toekomst betere resultaten kunnen worden bereikt om vleermuislachtoffers te voorkomen of te beperken, achten wij het echter niet onredelijk dat in de toekomst een andere vergelijkbare of betere maatregel dan thans het geval, wordt ingezet. Middels het gestelde in voorschrift 8 komen wij hieraan tegemoet.

Geen andere bevredigende oplossing

Het project is om diverse redenen locatiespecifiek. Het plangebied maakt in de eerste plaats onderdeel uit van een landelijk onderzoek naar geschikte locaties voor grootschalige windenergie: Plan-MER Structuurvisie Wind op Land. Ecologische aspecten maakten onderdeel uit van de afweging. In de Structuurvisie Wind op Land is het gehele Rotterdamse havengebied (waarbinnen de opwaardering van Windpark Landtong Rozenburg is voorzien) door de Rijksoverheid aangewezen als concentratiegebied voor grootschalige windenergie. De provincie Zuid-Holland heeft daarnaast op 21 december 2017 de zoeklocatie voor dit windpark vastgesteld in de herijking van de Verordening Ruimte & Mobiliteit. Om te voldoen aan de provinciale opgave windenergie van 735,5 MW opgesteld vermogen, is het van belang dat alle geschikte 'locaties voor windenergie' optimaal worden benut.

De gekozen opstelling van de windmolens komt vanuit het MER en is gebaseerd op de diverse beperkingen die gelden voor de Landtong. Naast ecologie is hierbij ook sterk rekening gehouden met overige aspecten, zoals externe veiligheid. Daarbij komt, dat het voorkeursalternatief in het MER uitgaat van 11 windturbines. Echter is op het laatste moment besloten om het 'uitbreidingsdeel' bestaande uit twee windturbines (meest oostelijke) te schrappen uit de aanvragen. Hierdoor vallen de ecologische effecten minder negatief uit dan beschreven in de ecologische rapporten, die uitgaan van 11 windturbines (o.a. Natuurtoets).

Gezien het voorgaande, is voldoende onderbouwd dat er geen andere bevredigende oplossingen bestaan.

---

⁶ (gemeten op gondel- of ashoogte)

Belangenonderbouwing

De volgende belangen als bedoeld in artikel 3.3, vierde lid (onder b) en artikel 3.8, vijfde lid (onder b) van de Wnb zijn ten grondslag gelegd aan de aanvraag (zie Bijlage 2 aanvraag):

- de volksgezondheid of openbare veiligheid;
- dwingende redenen van groot openbaar belang met inbegrip van redenen van sociale of economische aard en voor het milieu wezenlijk gunstige effecten.

De klimaatverandering en de elektriciteitsvoorziening zijn hiervoor de belangrijkste redenen.

Klimaatverandering wordt in grote mate beïnvloed door broeikasgassen als gevolg van verbranding van fossiele brandstoffen. Klimaatverandering heeft effecten op de openbare veiligheid en volksgezondheid. Het beperken en vermijden van de uitstoot van broeikasgassen middels de inzet van duurzame energiebronnen zoals windenergie levert een bijdrage aan het voorkomen van de negatieve invloeden gerelateerd aan broeikasgassen en klimaatverandering en dient aldus de voorgenoemde belangen.

Het opwekken van duurzame energie uit wind geeft dan ook concreet invulling aan een landelijke, provinciale en gemeentelijke opgave voor het realiseren van meer windenergie. Deze doelstellingen zijn momenteel allemaal nog niet gehaald wat maakt dat het project een belangrijke bijdrage levert. De motivering is kort samengevat verder als volgt:

Volksgezondheid

Klimaatverandering is van invloed op de volksgezondheid. Deze invloed is overwegend negatief, met uitzondering van een afname van wintersterfte. Deze negatieve invloed is het gevolg van frequenter optreden van weersextremen, de toename van het risico op overstroming en de toename van vestiging van nieuwe vectoren, virussen en bacteriën ten gevolge van verandering van het regionale klimaat en hiermee verbonden infecties en ziekte- en sterftegevallen. Ook zal het aantal allergiedagen toenemen en verspreidt de eikenprocessierups zich naar verwachting over heel Nederland. De effecten hiervan vormen een bedreiging voor de volksgezondheid.

Openbare veiligheid

Klimaatverandering beïnvloedt het watersysteem. Dit leidt tot diverse bedreigingen voor de openbare veiligheid. De potentiële gevolgen zijn van invloed op veiligheid tegen overstromen, zoetwatervoorziening en de elektriciteitsvoorziening. Ten gevolge van klimaatverandering is sprake van zeespiegelstijging. Enerzijds door een opwarming van de gemiddelde temperatuur van de oceanen en anderzijds door het afsmelten van grote ijsmassa's. Aangezien bijna 60% van Nederland gevoelig is voor overstromingen vanuit zee of rivieren, leidt de door de klimaatverandering veroorzaakte zeespiegelstijging tot een verhoogd risico op overstroming. Evenzo zorgt de zeespiegelstijging en droogte voor een bedreiging van het beschikbare zoetwater. En daar zoetwater bepalend is voor de huidige elektriciteitsvoorziening (koelwater) resulteert een verminderde beschikbaarheid daarvan tevens in een periodiek afnemende elektriciteitsproductie. Dit wordt nu reeds waargenomen (van Vliet et al, 2012).

Bescherming Flora- en fauna

Klimaatverandering heeft grote invloed op flora en fauna doordat directe veranderingen optreden in de leefomgeving van flora en fauna. Er treedt een verandering in de klimatologische omstandigheden op (opwarming en vaker optreden van extreme weersomstandigheden) en in de voedselketen. Bijvoorbeeld de opwarming van het water beïnvloedt de waterkwaliteit negatief (botulisme, algengroei) en het aanbod en soort voedsel voor bijvoorbeeld watervogels. Klimaatverandering resulteert ook in een verschuiving in de aanwezigheid van soorten (zo wordt een verplaatsing naar het noorden van koudeminnende soorten verwacht) en verlies (uitsterven) aan biodiversiteit onder soorten die zich niet tijdig kunnen aanpassen aan de veranderingen in de leefomgeving, de optredende extremen of de verandering van het ecosysteem. Een verdere klimaatverandering betekent daarmee ook een negatieve invloed op beschermde soorten wereldwijd.

Gewassen, visserij en wateren

De gevolgen van klimaatverandering raken de gewasteelt, de visserij en de kwaliteit van de wateren. Schade kan ontstaan, en ontstaat reeds, als effect van de gevolge van klimaatverandering. Het gaat dan om afgeleide effecten van klimaatverandering welke negatief van invloed zijn op landbouw, visserij en water(kwaliteit). Het gaat dan om aspecten zoals verdroging, weersextremen, toenemend risico op ziekten en plagen en verzilting als gevolg van een hogere zeespiegel.

Gelet op voorgaande zijn de belangen 'de volksgezondheid of openbare veiligheid', 'bescherming van flora en fauna' en 'ter voorkoming van ernstige schade aan gewassen, visserij en wateren' voldoende gemotiveerd om de negatieve effecten op de soorten, die als gevolg van de uitvoering van het project zullen optreden, te rechtvaardigen.

Conclusie

Op grond van het vorenstaande kan de gevraagde ontheffing op grond van artikel 3.3, eerste lid en artikel 3.8 eerste lid van de Wnb worden verleend.

Samenhangende besluiten

Er kunnen nog andere bepalingen van kracht zijn, op grond waarvan vergunningen, toestemmingen, ontheffingen of meldingen benodigd zijn om de gevraagde activiteit te kunnen uitvoeren.